

mit akar hangsúlyozni Gyulai Ágost? Mire nem tér ki? Esetleg mit hallgat el? Miért? És ezek után:

Ma, napjainkban milyen egyetértő vagy egymástól kisebb-nagyobb mértékben különböző nézetek élnek a környezetünkben, a szélesebb közvéleményben az adott képen ábrázolt eseményről?

Így Gyulai Ágost pedagógiai elgondolása, metodikai koncepciója többszörös értelmezést nyerhet, amelyekben különböző motivációk, hiedelmek, előítéletek jöhetnek felszínre. Játékos ötletem, gondolatkísérletem nem abból a szándékból fakad, hogy valamiféle történelmi relativizmust kívánnék elhinteni. Sőt bízom abban, hogy kétségbevonhatatlan, jól dokumentálható történelmi események éppen erősítést kapnak! És: persze leválnak a tévhitiek, hamis legendák. Az azonban ott rejlik elképzelésemben, hogy beláttassam, átéltessem, hogy ugyanaz az esemény – eltérő motiváció alapján – többféle interpretációt kaphat, többféle kontextusban helyezhető el, és az eltérések – esetenként ellentmondások – nem mindig áthidalhatók, feloldhatók. Ez a belátás, átélés kialakíthatják a magunkétól eltérő, másféle gondolkodásmódok, értelmezések, érzések tudomásul vételét.

Hajlamos vagyok azt gondolni, hogy az értékmegőrzésnek éppen ez lehet a legmélyebb értelme – értéke.

Lányi Katalin (2003, szerk.): *Történelmi szemléltetőanyag az első világháború korából*. Gyulai Ágost művének felhasználásával. Fekete Sas Kiadó – Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest.

Bakonyi Pál

Selmeci tanárok

Minek köszönheti Selmecbánya, hogy neve hallatán egyetemisták ezrei érzékenyülnek el? Csáky Károly könyve talán egyfajta válasz adhat erre.

Selmec, Selmec, sáros Selmec, te vagy az oka mindennek!” Száz torokból zúg a dal, és a hangszálak nem csak a sörtől remegnek, a szemek nem csak a gyertyafüsttől könnyeznek... Azután vége, és a korszok egy általános eks után nagyot koppannak a Miskolci Egyetem menzájának asztalán.

Ez az emlékkép – és még sok másik – merült fel bennem, mikor kézbe vettem Csáky Károly „Híres selmecbányai tanárok” című könyvét. Miért énekel(t) egy miskolci hallgató selmeci nótát? Sokan tudják, hogy a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémia (Főiskola) 1919-ben Sopronba települt, majd a bánya- és kohómérnöki karok továbbvándoroltak Miskolcra. Mára Selmec öröksége a nyugati határszéltől, Dunaújvároson át Miskolcig, szerte az országban érezteti hatását. Miféle erő hatja át ezt az örökséget, mely majd száz évvel az ősi fészek elhagyása után is ilyen elevenen él? A szerző arra az óriási feladatra vállalkozott, hogy lajstromba szedi a selmeci iskolák jeles oktatóit, ábécésorrendben, pontról pontra. És nemcsak az Akadémiáét, hanem a Királyi Katolikus Nagygymnázium és az evangélikus líceum tanárait is.

Kétségtelen, hogy egy iskolaváros szellemiségére az ott tanítók meghatározó befolyással vannak. Átaluk Selmecbánya évszázadokon át a térség vezető szellemi központja volt, a kezük alól kikerülő diákok pedig országszerte magukkal vitték és továbbadták a tőlük tanultakat. Márpedig igen jeles diákok akadtak erre felé! Gondoljunk csak *Mikszáth Kálmánra* vagy *Petőfi Sándorra*! Az ő nevüket mindenki ismeri. (*Petrolay Margit* „iro-

dalmi mesét”, elbeszélést is kerekített kapcsolatukról és *Damos tanár úrról*, *Sárkányok lovagjai* című elbeszéléskötetében.) De ki tudja, ki tanította őket? És még sok diáknemzedéket ki nevelt? Pedig egy több évtizede tanító professzornak mérnökgenerációk köszönhetik tudásukat. Egy intézmény a színvonalát csak a magasan kvalifikált, tartósan ott dolgozó tanárookra alapozhatja biztosan/tartósan. Hiszen mindannyian tudjuk: a diák elmegy, a tanár itt marad...

Felmerül persze a kérdés, hogy alkalmas-e ez az enciklopédikus forma ennek a világnak a bemutatására. Százhatvanegy kiváló szakember tömör, mégis alapos bemutatása visszaadhatja-e egy pezsgő diákváros hangulatát? Bemutatja-e a korabeli Selmecebánya életét? Képet kapunk-e a diákéletről? Megtudjuk-e, mi az a „szalamander”, „szakestély”, vagy éppen a „farbórugrás”? Azt kell mondanunk, nem. Aki ilyesmit vár a könyvtől, csalódni fog. Tíz oldalon vázlatos, de átfogó összefoglalást olvashatunk Selmec iskolatörténetéről, majd száznyolcvanöt oldalon keresztül ismerkedhetünk híres selmecebányai tanárokkal. Név, életrajzi adatok, oktatói-tudományos munka bemutatása. Ebből a szempontból Csáky Károly műve lexikon. Annak viszont nem elég „száraz”. Köszönet érte! Csáky minden szempontból igyekszik a bemutatott személyt „élővé” tenni, közel hozni az olvasóhoz. Apró, kedves események megemlékezésével, idézetekkel, lehetőség szerint fénykép, portré közlésével színesíti a képet. Megtudhatjuk, hogy kinek a kedvence volt Mikszáth, s ki favorizált mást. Olvashatunk „sikersztorikról” és tragikus halálokról. Külön érdeme a könyvnek, hogy „harag és részrehajlás nélkül” szól német, magyar vagy szlovák származású tanárokról. Sőt olyan kiváló oktatók tucatjáról kapunk információt, akiket eddig csak a (cseh)szlovák szakirodalom tartott számon. Nálunk méltatlanul elfelejtett nevük így ismertté válhat. (Természetesen fordítva is igaz. A könyv szlovák nyelvű kiadása északi szomszédainknál is elgondolkodtathatna néhány „igaz hazafit”!)

Mindemellett Csáky Károly nem vész el a részletekben. Részletes, de nem túlrészletező. Alapos, pontos irodalom- és forrásjegyzéke, valamint a bemutatott tanárok jelentősebb műveinek közlése(!) további kutatómunkák kiindulópontja lehet. Ezt megkönnyítené a fent említett művek külön fejezetben való összesítése. Helyenként hiányérzetünk támad, mikor a szerző megemlít egy-egy érdekes momentumot a bemutatott személlyel kapcsolatban, majd nem gombolyítja tovább a megkezdett fonalat. Persze tudjuk, a terjedelem korlátozott. Talán ez is a magyarázata, hogy további negyven tanár bemutatására a könyv végén jóval korlátozottabb terjedelemben került sor. Szintén növelte volna Csáky alkotásának „élvezeti értékét”, ha – lehetőség szerint – színes képek kerültek volna bele. Különösen a régi épületek mai állapotát jó lett volna látni!

Mit is tartunk hát a kezünkben? Könyvet Selmecekről? Oktatástörténeti lexikont? Tanári ki-kicsodát? Igen, és nem. Csáky Károly azt nyújtja nekünk, amit a címben és a bevezetőben ígér. Híres selmecebányai tanárokat mutat be. Pontosan, szakszerűen, alaposan. Az olvasó pedig azon kapja magát, hogy olvasgat, lapozgat, nézelődik. Mosolyog, elámul, meghatódik. Mintha a szereplők egyszerre itt lennének vele. Selmec szelleme va-

*Egy iskolaváros szellemiségére az ott tanítók meghatározó befolyással vannak. Általuk Selmecebánya évszázadokon át a térség vezető szellemi központja volt, a kezük alól kikerülő diákok pedig országszerte magukkal vitték és továbbadták a tőlük tanultakat. Márpedig igen jeles diákok akadnak erre felé! Gondoljunk csak Mikszáth Kálmánra vagy Petőfi Sándorra! Az ő nevüket mindenki ismeri. (Petrolay Margit „irodalmi mesét”, elbeszélést is kerekített kapcsolatukról és Damos tanár úrról, *Sárkányok lovagjai* című elbeszéléskötetében.) De ki tudja, ki tanította őket?*

lahogy körülengi. Már kezdi érteni, hogy miskolci, dunaiújvárosi, soproni hallgatók miért éneklük teli torokból, könnyes szemmel, hogy „Selmec, Selmec, sáros Selmec (...), hogy az Isten áldjon meg!”.

Csáky Károly (2003): *Híres selmecbányai tanárok*.
Lilium Aurum, Dunaszerdahely.

Vály György

A szakszerűség vonzásában

Alabán Ferenc – a besztecebányai Bél Mátyás Tudományegyetem Filológiai Karának tanszékvezető tanára – „Interpretáció és integráció” című tanulmánykötetében olyan elméleti-módszertani dilemmákkal foglalkozik, melyeknek számos oktatásügyi vetülete van. A könyv több fejezete akár (felvidéki) főiskolai-egyetemi jegyzetként is funkcionálhat.

Arra a kérdésre, hogy lehet-e „szakterület” az „interpretáció”, többféle válasz adható: Alabán Ferenc legújabb tanulmánykötetének hátlapja szerint igen, míg az interpretációelmélet szerint nem. A problémát természetesen az jelenti, hogy az interpretáció önmagában nem módszer, nem a kutatás specifikuma, és nem diszciplína. A félreértés persze könnyen tisztázható, hiszen Alabán Ferenc könyvének olvasása során világossá válik, hogy a szerző egyik szakterülete (a komparatiztika mellett) maga az interpretációelmélet, szűkebben: az irodalmi szövegek megértési/értelmezési feltételeinek vizsgálata. A kötet tanulmányainak többsége – ennek megfelelően – értelmezői műveletek lehetőségeire kérdez rá; elemzői stratégiák, eljárások hatékonyságának, hasznosíthatóságának feltérképezésére összpontosít. Mivel a dolgozatok nagy részére kifejtettségük és reflektáltságuk miatt egy hasonló terjedelmű, argumentatív szöveggel lehetne „válaszolni”, az alábbiakban csak néhány, konstruktív észrevétel megfogalmazására szorítkozhatunk.

A kötet előszava szerint „Az összefüggő és rendszerben való látásmód egyre inkább igénye az irodalom kutatójának/oktatójának, mert ezt várja el tőle a szakmai közvélemény is.” (7. old.) Itt mindjárt jeleznünk kell, hogy ez az elvárás nemigen általánosítható, mivel a rendszerorientált gondolkodásmód mellett az utóbbi évtizedekben legitimálódtak olyan metodológiák, melyek inkább a parcialitás tapasztalatából indulnak ki. Ennek megfelelően a szakmai közvélemény is megosztott a tekintetben, hogy mi várható el az irodalom kutatójától. Érdemes felfigyelni arra a tendenciára, amely a rendszerszerűséget háttérbe szorítva a történet megértés folyamatjellege felől látatja a tudományos tevékenységi formák alakulását. Innen nézve az irodalomtörténeti logika is olyan interpretatív effektusok sorozataként gondolható el, melynek a szövegekkel és a különböző médiumokkal folytatott tervezhetetlen kimenetelű párbeszédnek szabnak „irányt”. Egyébként Alabán Ferenc könyvének értelmezési ajánlatai éppen azokon a pontokon tekinthetők méltányosnak, amikor nem valamely rendszerhez igazítás elve, nem a kérdések lezárásának kívánalma, hanem a jelentésképződés nyitottságának elismerése vezérli őket. Ezen esetekben az elemzői pozíció olyan „közbeszólásként” ragadható meg, amely a perspektívákhoz kötött értelem-összefüggések dinamizálásában érdekelt. A továbbiakban erre hoznánk néhány példát.